

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci PhDr. Mgr. Kamily Svobodové „Životní situace seniorů v kontextu demografického stárnutí v České republice“

Ve své doktorské disertační práci se autorka zabývá problematikou spojenou se stárnutím obyvatelstva. Představuje situaci dnešních seniorů v České republice z různých úhlů pohledu. Zaměřuje se především na problematiku demografického stárnutí od počátku 90. let 20. století, pokouší se nastínit budoucí vývoj v této oblasti. Popisuje mezigenerační vztahy v rodině, zabývá se bydlením starších osob, ekonomickou situací, problematikou odchodu do důchodu a poukazuje na to, jaký to má vliv na život jednotlivce. Ukazuje také, jak starší lidé vnímají stáří. Věnuje se problematice poskytování péče nesoběstačným seniorům.

V obecném úvodu k předloženým textům autorka správně poukazuje na situaci, se kterou se potýkají všechny vyspělé země v důsledku demografického stárnutí. Popisuje proč k demografickému stárnutí dochází a jaké to má a bude mít pro společnost důsledky. Bude narůstat nejenom v České republice podíl starších osob v populaci z důvodu prodloužení se lidského života a poklesu porodnosti. To že se lidé dožívají vyššího věku v relativně dobrém zdravotním stavu bychom měli považovat za úspěch společnosti. Co se ale považuje za problém budoucích generací je, že tak jak se bude zvyšovat počet i podíl osob v poproduktivním věku, bude se také zvyšovat index závislosti starých a důsledky se promítnou do všech sfér sociálního a ekonomického vývoje. Porostou náklady na sociální a zdravotní zabezpečení, menší počet osob v produktivním věku bude muset „uživit“ rostoucí počet osob závislých (před a poproduktivních).

Za významný považují fakt, že poroste počet i podíl seniorů v populaci a budeme se tedy muset zabývat velmi důkladně postavením seniorů v rámci společnosti. Senioři budou velmi silnou voličskou základnou, budou také potenciálními zákazníky pro firmy poskytující určité výrobky a služby. Na to je třeba se dobře připravit. Autorka správně podotýká, že je třeba podporovat zdravé a aktivní stárnutí. Věnuje pozornost Národnímu programu přípravy na stárnutí, kde zdůrazňuje právě aktivní stárnutí, prostředí a komunitu vstřícnou ke stáří, zlepšení zdraví a zdravotní péče ve stáří, podporu rodiny a pečovatелů, podporu participace na životě společnosti a ochranu lidských práv. Sama autorka uvádí, že problematika demografického stárnutí a životních podmínek seniorů je velice široká a zasahuje do mnoha oblastí lidského života.

V obecném úvodu autorka vymezuje také základní pojmy jako stárnutí a stáří jednotlivce, demografické stárnutí. Poukazuje na koncept náhradové migrace, index stáří a indexy závislosti. Dále uvádí zdroje dat a podklady pro disertační práci. Vyjmenovává empirické výzkumy, ze kterých ve své práci čerpala. V závěru úvodní části pak zmiňuje, že podíl seniorů v České republice bude narůstat i nadále, jako důležitý faktor uvádí změny ve věkové struktuře subpopulace seniorů. Hovoří také o feminizované seniorské populaci, upozorňuje na důsledky tzv. mužské neúmrtnosti. Zmiňuje riziko osamělosti, zabývá se také problematikou starobních důchodů a poklesem příjmů zhruba na polovinu. Správně poukazuje na fakt, že odchod do důchodu je závažným životním krokem, který má vliv nejenom na ekonomickou situaci jednotlivce, ale také na jeho psychiku jak v negativním tak v pozitivním smyslu. Proto je nutná tzv. příprava na stáří v předstihu. Věnuje se problematice bydlení starých lidí a život v přirozeném prostředí považuje za předpoklad pro zachování nezávislosti, důstojnosti a spokojenosti v seniorském věku. V případě, že i přes veškerou snahu nelze ponechat seniora v domácím prostředí poukazuje na nezbytnost zajistit dostupná a vhodná pobytová zařízení s maximálním zajištěním soukromí. Stát by měl vytvářet podmínky pro možnost kombinace rodinné i nerodinné péče o nesoběstačného seniora, finančně dostupné.

Stárnutí je nutno chápat jako nevratný jev, který se promítne do všech oblastí života společnosti. Tak jak autorka na závěr úvodní části uvádí, je třeba zajistit zdravé a aktivní stárnutí, lidé si musejí uvědomit zodpovědnost sami za sebe a připravit se na stáří včas.

Samotná práce se skládá kromě obecného textu ze souboru deseti textů, které autorka publikovala v letech 2006 až 2009 nebo které jsou v tisku či připraveny k tisku. Společným tématem všech příspěvků je demografické stárnutí a životní situace seniorů a jejich rodin. Jednotlivé příspěvky byly vydány v recenzovaných sbornících či časopisech (Demografie, Fórum sociální politiky, Právo a rodina apod.).

Předkládaná doktorská disertační práce se zabývá velice důležitým a zároveň v ekonomické obci často diskutovaným problémem, kterým demografické stárnutí bezesporu je. Šíře dané problematiky je velická, autorka se zaměřila na vybrané problémy a okruhy, které jsou spojeny se stárnutím populace. Jednotlivé příspěvky jsou z pohledu logické stavby na velmi dobré úrovni. Analýzy jsou provedeny vhodnými metodami, které jsou pro hodnocení běžně používány. Výsledky autorka popisuje jasně a srozumitelně. Autorka prostudovala bohatou literaturu na dané téma. Prokázala, že se v dané problematice dobře orientuje.

Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí.

V rámci oponentního řízení by se autorka mohla stručně vyjádřit k následujícím otázkám:

Je demografické stárnutí hrozbou pro budoucí ekonomický vývoj České republiky?

Jak byste tento problém řešila na úrovni národního hospodářství (z pohledu indexu hospodářského zatížení)?

doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc.
katedra demografie VŠE Praha

V Praze dne 10. 6. 2010